JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PHILIPPE LÉGER
19 päivänä syyskuuta 1996 *

1. High Court of Justice, Queen's Bench Division pyytää jälleen kerran yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisua miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY soveltamisesta. [1]

Kansallinen tuomioistuin pyytää yhteisöjen tuomioistuinta täsmentämään, onko yksityisellä oikeus saada yhteisön oikeuden perusteella korkoa takautuvasti suoritetulle sosiaalietuudelle, jos suorituksen viivästyminen on johtunut direktiivissä 79/7/ETY kielletystä syrjinnästä.

2. Käsittelen kansallisen tuomioistuimen kysymyksiä esitettyäni lyhyesti tähän asiaan liittyvät taustaseikat.

Asiaan liittyvä lainsäädäntö

Yhteisön oikeussäännöt: direktiivi 79/7/ETY

3. Direktiivin 79/7/ETY tarkoituksena on asteittain toteuttaa sosiaaliturvassa miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaate (direktiivin 1 artikla).

4. Direktiivin henkilöllinen soveltamisala on määritelty 2 artiklassa siten, että sitä sovelletaan koko työtä tekevään väestöön, "— — mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat, sellaiset työntekijät ja itsenäiset ammatinharjoittajat, joiden työnteko on keskeytynyt sairauden, tapaturman tai muunlaisen kuin vapaaehtoisen työttömyyden vuoksi, sekä työnhakijat, sekä eläkkeellä oleviin tai työkyvyttömiin työntekijöihin ja itsenäisiin ammatinharjoittajiin".

5. Direktiivin 79/7/ETY 3 artiklan 1 kohdan mukaan direktiiviä sovelletaan lakisääteisiin järjestelmiin, jotka antavat turvaa sairauden, työkyvyttömyyden, vanhuuden, työtapaturmien ja ammattitautien sekä työttömyyden varalta, sekä sosiaalihuoltoon niiltä osin kuin

* Alkuperäinen kieli: ranska.

1 — EYVL 1979, L 6, s. 24.

sillä täydennetään näitä järjestelmiä tai korvataan ne.

6. Tasa-arvoisen kohtelun periaate, sellaisena kuin se on ilmaistu direktiivin 79/7/ETY 4 artiklan 1 kohdassa, jolla yhteisöjen tuomioistuimen mukaan on välitön oikeusvaikutus [2], edellyttää, ettei minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää saa esiintyä välittömästi eikä välillisesti etenkään siviilisäädyn tai perheaseman perusteella eikä varsinkaan, kun kysymyksessä on sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisala ja niiden piiriin pääsemisen edellytykset, velvollisuus osallistua rahoitukseen ja maksuosuuksien laskentaperusteet, etuuksien laskentaperusteet sekä etuuksiin olevan oikeuden kestoa ja jatkumista koskevat edellytykset.

7. Direktiivin 5 artiklassa velvoitetaan jäsenvaltiot toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kaikki tasa-arvoisen kohtelun periaatteen vastaiset lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset kumotaan.

8. Jäsenvaltioilla on 6 artiklan mukaan myös velvollisuus "toteuttaa kansallisissa oikeusjärjestyksissään tarvittavat toimenpiteet, jotta jokainen, joka katsoo joutuneensa loukatuksi sen vuoksi, että tasa-arvoisen kohtelun periaatetta ei ole noudatettu, voi esittää vaatimuksensa tuomioistuimessa mahdollisesti ensin saatettuaan asian muun toimivaltaisen viranomaisen käsiteltäväksi".

9. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetään vielä, ettei direktiivi rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle "eläkeiän määrittelyä vanhuus- ja työeläkkeen myöntämiseksi sekä sen mahdollisia vaikutuksia muihin etuuksiin".

Kansallinen lainsäädäntö

10. Yhdistyneen kuningaskunnan *Social Security Act*in (sosiaaliturvaa koskeva laki, jäljempänä laki) 37 §:n 1 momentissa säädetään mahdollisuudesta myöntää tietyin edellytyksin Invalid Care Allowancea (työkyvyttömyysetuus, jäljempänä ICA) henkilöille, jotka hoitavat vakavasti työkyvytöntä henkilöä päätoimisesti saamatta siitä korvausta.

11. Lain 37 §:n 5 momentissa kuitenkin säädetään, ettei eläkeiän (joka 27 §:n 1 momentissa on säädetty 60 vuodeksi naisten ja 65 vuodeksi miesten osalta) saavuttaneella henkilöllä ole oikeutta saada tätä etuutta, ellei hän ollut saanut eläkeoikeutta tai ellei eläkeoikeuden voida katsoa voimassa olleen sääntelyn perusteella

2 — Asia 71/85, Federatie Nederlandse Vakbeweging, nk. FNV-tapaus, tuomio 4.12.1986 (Kok. 1986, s. 3855, 21 kohta).

kuuluneen hänelle välittömästi ennen kyseisen iän saavuttamista.

Käsiteltävään asiaan liittyvät tosiseikat

12. Adjudication Officer, toimivaltainen kansallinen viranomainen, hylkäsi juuri viimeksi mainitun säännöksen perusteella pääasian kantajan, Eunice Suttonin, 19.2.1987 tekemän ICA:ta koskevan hakemuksen.

13. Vaikka Sutton oli hoitanut päätoimisesti vuodesta 1968 saakka työkyvytöntä tytärtään, hän oli ylittänyt eläkeiän hakemuksen jättöhetkellä (jolloin hän oli 63-vuotias), eikä oikeuden ICA:han voitu katsoa kuuluneen hänelle ennen eläkeiän saavuttamista.

14. Sutton riitautti tämän päätöksen Social Security Appeal Tribunalissa (jäljempänä Tribunal) vedoten siihen, että lain 37 §:n 5 momentti johti direktiivin 79/7/ETY vastaiseen sukupuoleen perustuvaan lainvastaiseen syrjintään, koska sen perusteella hänen tilanteessaan oleva nainen ei voinut saada ICA:ta, vaikka samanikäisen miehen hakemus olisi hyväksytty.

15. Hänen valituksensa hylättiin 9.5.1988 kahdella perusteella. Tribunal katsoi ensinnäkin, ettei lain 37 §:n 5 momentti ollut ristiriidassa direktiivin 79/7/ETY kanssa, koska ICA:n epääminen johtui eläkeiän määrittelystä, mikä oli direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan perusteella sallittua. Tribunal katsoi myös, ettei Sutton missään tapauksessa kuulunut direktiivin 79/7/ETY henkilölliseen soveltamisalaan sen 2 artiklan perusteella, koska hän oli lopettanut ansiotyön paljon aikaisemmin kuin oli alkanut huolehtia päätoimisesti tyttärestään.

16. Sutton valitti tästä ratkaisusta Social Security Commissionerille (jäljempänä Commissioner). Commissioner teki päätöksensä vasta 24.1.1994, koska se joutui odottamaan niissä kansallisissa oikeudenkäynneissä annettavia päätöksiä, joiden sisältö riippui yhteisöjen tuomioistuimessa annettavasta ratkaisusta [3].

17. Commissioner kumosi Tribunalin päätöksen. Se totesi, että koska oli esitetty uutta näyttöä, joka vahvisti sen, että Sutton oli työskennellyt osa-aikatyössä ryhtyessään avustamaan tytärtään, hän kuului direktiivin 79/7/ETY 2 artiklassa tarkoitettuun "työssä käyvään väestöön". Commissioner totesi

3 — Näiden asioiden joukossa olivat mm. yhdistetyt asiat 48/88, 106/88 ja 107/88, Achterberg-te Riele ym., tuomio 27.6.1989 (Kok. 1989, s. 1963) ja asia C-328/91, Thomas ym., tuomio 30.3.1993 (Kok. 1993, s. I-1247). Ensin mainittu tuomio koskee direktiivin 79/7/ETY 2 artiklassa tarkoitettua "työssä käyvän väestön" käsitettä. Jälkimmäisessä tuomiossa täsmennetään, etteivät Yhdistyneen kuningaskunnan lain 37 5 momentin mukaiset edellytykset ICA:n epäämiseksi voi olla perusteltuja direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla.

lisäksi asiassa Thomas ym. annetun tuomion [4] perusteella, ettei direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaan voitu vedota Suttonia vastaan sen perustelemiseksi, ettei ICA:ta myönnetä naisille, jotka ovat Suttonin tavoin ylittäneet eläkeiän eli 60 vuotta, kun samanikäisillä miehillä on siihen oikeus, vaikka he eivät ole saavuttaneet eläkeikää eli 65:tä vuotta.

18. Pääasian kantajalle myönnettiin tällä perusteella ICA 19.2.1986 lähtien, sillä kansallisen oikeuden mukaan etuus voitiin suorittaa takautuvasti yhdeltä vuodelta ennen sitä koskevan hakemuksen jättöpäivää. Etuus maksettiin siten, että siitä vähennettiin Suttonille Income Supportina kyseiseltä ajanjaksolta maksetut erät (toimeentulotuki, jäljempänä IS), joihin hänellä ei olisi ollut oikeutta, jos hän olisi saanut säännöllisesti ICA:ta. Takautuva suoritus oli suuruudeltaan 5 588,60 Englannin puntaa (GBP). Muut kuin takautuvat ICA:n suoritukset on maksettu säännöllisesti pääasian kantajalle kesäkuusta 1994 lähtien.

19. Commissionerin päätöksessä jätetään nimenomaisesti avoimeksi Suttonin esittämä kysymys siitä, olisiko hänellä yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Marshall II [5] annetun tuomion perusteella oikeus saada korkoa myönnetyn etuuden takautuvasti suoritetuille erille.

20. Child Poverty Action Group, joka toimi pääasian kantajan nimissä, vaati korkoa takautuvasti suoritetuille erille. Secretary of State for Social Security (sosiaaliministeriö) hylkäsi hakemuksen 19.2.1994 sillä perusteella, että kansallisen oikeuden mukaan ICA:n takautuville suorituksille ei voida maksaa korkoa.

21. Juuri tämä korkojen epääminen on oikeudenkäynnin kohteena kansallisessa tuomioistuimessa, joka katsoo, että koska asianosaiset ovat esittäneet yhteisön oikeutta koskevia kysymyksiä, päätös edellyttää ennakkoratkaisun saamista seuraaviin kysymyksiin:

"Kun kantajalla on oikeus kansalliseen sosiaalietuuteen sen vuoksi, että häneen on sovellettava neuvoston direktiiviä 79/7/ETY, onko hänellä yhteisön oikeuden mukaan tässä tilanteessa oikeus vaatia korkoa suoritetulle etuudelle, ja jos näin on,

i) mistä päivästä lähtien korkoa on maksettava?

ii) minkä korkokannan mukaan sitä on maksettava?

4 — Mainittu edellä alaviitteessä 3.

5 — Asia C-271/91, Marshall v. Southampton and S. W. Hampshire Area Health Authority, tuomio 2.8.1993 (Kok. 1993, s. I-4367).

iii) onko korko laskettava ainoastaan sille osuudelle, joka jää maksettavaksi sen jälkeen kun suoritettavasta etuudesta on vähennetty kansallisten päällekkäisyyssääntöjen mukaisesti muut samalle kaudelle kohdistuvat, jo maksetut etuudet?"

22. Pääasian kantajan lisäksi Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ja komissio sekä Ruotsin ja Saksan hallitukset ovat esittäneet asiassa kirjallisia huomautuksia.

Esitettyjen ennakkoratkaisukysymysten käsittely

23. Mielestäni on aluksi syytä rajata High Courtin esittämien kysymysten alaa. Kysymyksiä on tältä osin tarkennettava kahden seikan osalta.

Valtioiden vastuuta koskevan keskustelun poissulkeminen

24. High Courtin ennakkoratkaisupyynnöstä ja kysymysten sanamuodosta käy ilmi, että pääasia on saatettu yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi sen selvittämiseksi, onko korkoa maksettava takautuvasti suoritetuille sosiaalietuuksille direktiivin 79/7/ETY perusteella.

25. Pääasian kantaja ei kuitenkaan tyydy tällä tavoin rajoitettuun määrittelyyn vaan vetoaa [6] — ilmeisesti toissijaisesti, siltä varalta että yhteisöjen tuomioistuin ei hyväksy hänen perustelujaan koron saamiseksi edellä mainitussa asiassa Marshall II annetun tuomion perusteella — asiassa Francovich ym. annetussa tuomiossa [7] vahvistettuihin periaatteisiin, joiden mukaan valtio on vastuussa yhteisön oikeutta rikkomalla yksityisille aiheuttamastaan vahingosta. Sutton väittää, että Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus on rikkonut sille EY:n perustamissopimuksen mukaan kuuluvia velvoitteita, koska se ei ole pannut direktiivin 79/7/ETY säännöksiä asianmukaisesti täytäntöön, joten hänellä on oikeus vaatia tilanteen korjaamista siten, että hänelle maksettaisiin vahingonkorvaus.

26. Kuten komissio toteaa aluksi, [8] ennakkoratkaisupyynnössä ei ole esitetty yhteisöjen tuomioistuimelle kysymystä vahingonkorvauksen suorittamisesta edellä mainitun yhdistetyissä asioissa Francovich ym. annetun tuomion mukaisesti.

6 — Kantajan huomautusten 2.3 kohta.

7 — Yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, Francovich ym., tuomio 19.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5357). Pääasian kantajan edustaja vetosi istunnossa myös kantajan kirjallisten huomautusten toimittamisen jälkeen annettuihin tuomioihin yhdistetyissä asioissa C-46/93 ja C-48/93, Brasserie du pêcheur ja Factortame, tuomio 5.3.1996 (Kok. 1996, s. I-1029) ja asiassa C-392/93, British Telecommunications, tuomio 26.3.1996 (Kok. 1996, s. I-1631), joissa sovelletaan ja täsmennetään yhdistetyissä asioissa Francovich ym. annetussa tuomiossa vahvistettuja korvausvastuun syntymisen edellytyksiä.

8 — Komission huomautusten II luku, 1.3 kohta.

27. On kuitenkin muistutettava, että ennakkoratkaisukysymysten sisällön muotoilu kuuluu yksinomaan kansalliselle tuomioistuimelle. Yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut kantansa tältä osin ja kauan sitten:

"Perustamissopimuksen 177 artiklan mukaan kansallisen tuomioistuimen, ei pääasian asianosaisten, on saatettava asia yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi; yksin kansallinen tuomioistuin voi päättää yhteisöjen tuomioistuimelle esitettävistä kysymyksistä, asianosaiset eivät voi muuttaa niiden sisältöä — — ." [9]

Tämä näkemys johtuu perustamissopimuksen 177 artiklalla perustetun ennakkoratkaisumenettelyn luonteesta, sillä menettelyn tavoitteena on ollut "välitön yhteistyö yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välillä menettelyssä, joka ei ole tyypiltään riita-asian oikeudenkäynti, jossa asianosaisilla ei ole aloitevaltaa ja jossa asianosaiset voivat esittää huomautuksiaan ainoastaan niistä oikeudellisista seikoista, jotka kansallinen tuomioistuin on esittänyt". [10]

28. Pääasian asianosaisten osallistuminen ennakkoratkaisumenettelyyn on tarkasti rajoitettua, eikä sitä voida lisätä antamalla mahdollisuus muuttaa tai laajentaa kansallisen tuomioistuimen esittämien kysymysten sisältöä.

29. Koska yhteisöjen tuomioistuin ei näin ollen voi "— — vastata pääasian asianosaisten pyynnöstä kysymyksiin, joita [sille] ei ole esitetty — —", [11] jäljempänä ei käsitellä pääasian kantajan kysymystä vahingonkorvauksen myöntämisestä sen periaatteen perusteella, että jäsenvaltiot ovat vastuussa yhteisön oikeuden rikkomisesta, vaan pitäydytään täysin High Courtin esittämissä kysymyksissä.

Asiassa Marshall II annettuun tuomioon perustuvan perustelun hylkääminen

30. Koska pääasiassa ei ole kyse korvausvaatimuksesta, ei kantajan vaatimuksensa tueksi esittämiä perusteluja voida pitää vakuuttavina, sillä hän väittää, että asiassa Marshall II ja käsiteltävänä olevassa asiassa kyse on samalaisesta tilanteesta, minkä vuoksi on

9 — Asia 44/65, Singer, tuomio 9.12.1965 (Kok. 1965, s. 1191, 1198 ja 1199).

10 — Asia 40/70, Sirena, määräys 18.10.1979 (Kok. 1979, s. 3169, 3 kohta).

11 — Em. asia Singer, julkisasiamies Gandin ratkaisuehdotus (s. 1204, 3 kohta).

syytä (lyhyesti) kerrata mainitun asian tosiseikat.

31. Yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi asiassa Marshall I 26.2.1986 annetussa tuomiossa [12] miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 5 artiklan 1 kohtaa [13] siten, että "yleinen irtisanomista koskeva käytäntö, joka merkitsee sitä, että nainen irtisanotaan pelkästään sillä perusteella, että hän on saavuttanut tai ylittänyt iän, jonka perusteella hänellä on oikeus valtion eläkkeeseen ja joka on kansallisen lainsäädännön mukaan erilainen miesten ja naisten osalta, on tässä direktiivissä kiellettyä sukupuoleen perustuvaa syrjintää". [14]

32. Tässä samassa asiassa esitetyssä toisessa ennakkoratkaisupyynnössä House of Lords pyysi yhteisöjen tuomioistuinta tutkimaan kansallisia oikeussäännöksiä (Sex Discrimination Act 1975), jotka koskivat korvausta vahingosta, joka oli aiheutunut direktiivin 76/207/ETY 6 artiklassa tarkoitetusta syrjivästä irtisanomisesta. Direktiivin 6 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta jokainen, joka katsoo joutuneensa syrjinnän kohteeksi, voi vedota oikeuksiinsa tuomioistuimessa.

33. Yhteisöjen tuomioistuimen oli tässä yhteydessä ratkaistava, olivatko ne kansalliset oikeussäännöt, joissa ennakolta rajoitettiin vaadittavan korvauksen määrää, 6 artiklan mukaisia ja edellytettiinkö kyseisessä artiklassa, että aiheutuneesta vahingosta maksettavaan korvaukseen sisällytettäisiin korko sille vahingonkorvaukselle, jota voitiin vaatia lainvastaisen syrjinnän tapahtumispäivän ja korvauksen maksamispäivän väliseltä ajalta.

34. Todettuaan, että "— — 6 artiklassa ei edellytetä mitään tiettyä toimenpidettä siltä varalta, että syrjintäkieltoa on rikottu, vaan jäsenvaltioille jätetään vapaus valita kulloisenkin tilanteen kannalta soveliain ratkaisu direktiivin tavoitteen saavuttamiseksi", yhteisöjen tuomioistuin täsmentää kuitenkin, että "— — tavoitteena on saavuttaa todellinen mahdollisuuksien yhdenvertaisuus, eikä sen esteenä saa olla yhdenvertaisuuden palauttamiseksi soveltuvien toimenpiteiden puuttuminen sellaisissa tapauksissa, joissa yhdenvertaisuusvaatimusta ei noudateta — — Näillä toimenpiteillä on varmistettava tosiasiallinen ja tehokas oikeussuoja, ja niillä on oltava työnantajaan nähden tosiasiallinen ennaltaehkäisevä vaikutus". [15]

Niinpä sellaisessa tapauksessa, jossa irtisanominen on ollut syrjivä ja jossa "— — yhdenvertaista tilannetta ei voida palauttaa, koska syrjittyä henkilöä ei voida ottaa uudelleen palvelukseen eikä aiheutuneesta vahingosta myöskään makseta rahamääräistä korvausta", yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että jos jäsenvaltiot pitävät rahamääräistä korvausta

12 — Asia 152/84, Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority, tuomio 26.2.1986 (Kok. 1986, s. 723).

13 — EYVL L 39, s. 40.

14 — Tuomion 38 kohta.

15 — Em. asia Marshall II, tuomion 23 ja 24 kohta.

parempana kuin henkilön ottamista uudelleen palvelukseen, niiden on huolehdittava siitä, että korvaus on "— — riittävä eli että sen avulla voidaan korvata sovellettavien kansallisten oikeussääntöjen mukaisesti kokonaisuudessaan ne todelliset vahingot, jotka syrjivästä irtisanomisesta ovat aiheutuneet". [16]

Tämän vuoksi yhteisöjen tuomioistuin vastasi sille esitettyihin kahteen kysymykseen, ettei vahingonkorvauksen suuruuden ylärajan vahvistaminen ennakolta voi varmistaa riittävää korvausta aiheutuneesta vahingosta [17] ja ettei "— — määriteltäessä syrjivästä irtisanomisesta aiheutuneen vahingon täyttä korvausta voida sivuuttaa sellaisia seikkoja kuin ajan kuluminen, joka saattaa vähentää vahingonkorvauksen arvoa. Koron määräämistä sovellettavien kansallisten oikeussääntöjen mukaisesti on siis pidettävä sellaisen vahingonkorvauksen välttämättömänä osatekijänä, jolla saatetaan ennalleen todellinen yhdenvertainen tilanne". [18]

35. Sutton väittää, ettei hänen tilanteensa eroa edellä mainitussa tuomiossa käsitellyn pääasian kantajan tilanteesta.

36. Suttonin mielestä merkitystä ei ole sillä, että tuolloin oli kyse direktiivin 76/207/ETY eikä direktiivin 79/7/ETY soveltamisesta, koska molemmat direktiivit ovat osa samaa ohjelmaa, jolla pyritään panemaan täytäntöön tasa-arvoisen kohtelun periaate, ja koska asian kannalta keskeisimpien artiklojen sanamuoto (kummankin direktiivin 6 artikla) vastaa kaikilta osin niiden käytännön soveltamista. Sutton katsoo, että henkilölle, joka esittää sosiaaliturvaa koskevan vaatimuksen direktiivin 79/7/ETY perusteella, on annettava sama oikeus saada korkoa ja sama suoja tasa-arvoisen kohtelun periaatteen loukkauksia vastaan kuin henkilölle, jonka korvausvaatimus perustuu direktiivin 76/207/ETY. [19]

37. Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen [20] kanssa voidaan kuitenkin olla samaa mieltä siitä, että vaikka direktiivit 76/207/ETY ja 79/7/ETY ovat kiistatta yhteydessä toisiinsa, nyt käsiteltävän asian kohde on selvästi erilainen kuin asian Marshall II kohde.

38. Viimeksi mainitussa asiassa esitetty kysymys liittyi kansallisen tuomioistuimen käyttämän sanamuodon perusteella syrjivästä irtisanomisesta "vahingonkorvauksena maksettavaan suoritukseen".

39. Yhteisöjen tuomioistuin on tämän suppean sanamuodon mukaisesti katsonut, että koska syrjivästä irtisanomisesta aiheutuneesta vahingosta on sovellettavien kansallis-

16 — Tuomion 25 ja 26 kohta.
17 — Tuomion 30 kohta.
18 — Tuomion 31 kohta.
19 — Kantajan huomautusten 2.1 kohta.
20 — Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen huomautusten 27 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

ten oikeussääntöjen mukaan suoritettava rahamääräinen korvaus, korvauksen on oltava asianmukainen ja täysimääräinen, ja laskettaessa työnantajan suoritettavaksi tulevan vahingonkorvauksen määrää on otettava huomioon ajan kuluminen. Yhteisöjen tuomioistuin sovelsi tässä yhteydessä aikaisempaan, asiassa Von Colson ja Kamann 10.4.1984 annettuun tuomioon perustuvaa periaatetta, [21] jonka mukaan, "— — jos jäsenvaltio päättää määrätä [direktiiviin 76/207/ETY perustuvan syrjintä]kiellon rikkomisesta vahingonkorvausseuraamuksen, korvauksen on joka tapauksessa oltava riittävän suuri aiheutuneeseen vahinkoon nähden seuraamuksen tehokkuuden ja ennaltaehkäisevyyden varmistamiseksi — —". [22]

40. Tässä yhteydessä yhteisöjen tuomioistuin ei missään tapauksessa vahvistanut yleistä periaatetta, jonka mukaan aina, kun pyritään palauttamaan tasa-arvoisen kohtelun periaatteen mukainen tilanne, olisi maksettava korkoa ajan kulumisen perusteella. Tällainen edellytys vahvistettiin tuomiossa ainoastaan siltä osin kuin tasa-arvoinen tilanne palautettiin rahamääräisen korvauksen muodossa, ja korostettiin tarvetta "[ottaa] kussakin tilanteessa huomioon tasa-arvoisen kohtelun periaatteen loukkaamisen erityispiirteet". [23]

41. Nyt käsiteltävänä oleva riita-asia ei kuitenkaan koske "vahingonkorvauksena maksettavaa suoritusta", eikä kansallisen tuomioistuimen kysymyksessä viitata millään tavoin sellaiseen suoritukseen, joka maksettaisiin vahingonkorvauksena. Edellä mainituista asioista poiketen kyseessä ei ole kansallisessa oikeudessa voimassa oleva seuraamusjärjestelmä.

42. Yhdistyneen kuningaskunnan pääasian kantajalle takautuvasti suorittamaa ICA:ta ei näet voida rinnastaa aiheutuneen vahingon johdosta maksettavaan korvaukseen. ICA:n maksamisella on ainoastaan palautettu kantajalle hänen oikeutensa saada viranomaisilta suoritus, joka hänelle kuuluu sellaisen sosiaaliturvajärjestelmän perusteella, jonka tarkoituksena on tukea henkilöitä, jotka täyttävät etuuksien maksamista koskevat edellytykset.

43. Vaikka pääasian kantajan tilanne oli ennen hänen valituksensa hylkäämistä direktiivissä 79/7/ETY syrjintäkiellon vastainen, koska oikeus ICA:han oli alun perin evätty, tasa-arvoinen tilanne palautettiin kansallisten oikeussääntöjen mukaisesti. Toisin kuin syrjivän irtisanomisen yhteydessä, tasa-arvoista tilannetta ei palautettu vahingonkorvauksen muodossa, vaan yksinkertaisesti palauttamalla pääasian kantajalle oikeus sosiaalietuuteen.

44. Jos siis olisi löydettävä yhdenmukaisuuksia käsiteltävän asian ja asian Marshall II välillä, voitaisiin todeta, että sosiaalietuuden takautuva myöntäminen direktiivin 79/7/ETY mukaisesti asettaa pääasian kantajan samanlai-

21 — Asia 14/83, Von Colson ja Kamann, tuomio 10.4.1984 (Kok. 1984, s. 1891).

22 — Tuomion 28 kohta.

23 — Em. asia Marshall II, tuomion 25 kohta.

seen tilanteeseen kuin henkilön, joka on irtisanottu 76/207/ETY vastaisesti syrjivällä tavalla ja jonka oikeudet palautettaisiin siten, että hänet otettaisiin takaisin entiseen työhönsä, eikä siten, että hänelle maksettaisiin korvausta aiheutuneesta vahingosta.

45. Yhteisöjen tuomioistuimen asettama koronmaksuvaatimus ei kuitenkaan koske viimeksi mainittua tilannetta.

46. Näin ollen yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisua edellä mainitussa asiassa Marshall II ei mielestäni voida soveltaa nyt käsiteltävään asiaan.

47. Näiden alustavien huomioiden perusteella on helpompi rajata kansallisen tuomioistuimen esittämien kysymysten kohde. Kysymykset eivät koske Yhdistyneen kuningaskunnan mahdollista vastuuta, joka merkitsisi vahingonkorvauksen myöntämistä yhdistettyihin asioihin Francovich ym. perustuvan oikeuskäytännön mukaisesti, eivätkä asiaan Marshall II perustuvan oikeuskäytännön soveltamista, mikä merkitsisi aiheutuneesta vahingosta suoritettavalle korvaukselle maksettavaa korkoa, jota julkisasiamies van Gerven on luonnehtinut lähinnä "hyvityksen" kaltaiseksi. [24]

24 — Em. asia Marshall II, ratkaisuehdotuksen 27 kohta.

Takautuvasti suoritetulle etuudelle maksettavaa korkoa koskeva kysymys

48. Seuraavaksi voidaan aloittaa High Courtin selkeästi muotoileman kysymyksen käsittely: onko yksityishenkilöllä yhteisön oikeuden perusteella ehdoton oikeus vaatia korkoa takautuvasti suoritetulle etuudelle, jos etuuden suorittamisen viivästyminen johtuu direktiivissä 79/7/ETY kielletystä syrjinnästä? Korko, jota tässä tarkoitetaan, on korko, jonka julkisasiamies van Gerven on määritellyt viivästyskoroksi eli sellaiseksi koroksi, "jota maksetaan ajan kulumisen perusteella". [25]

49. Tähän on olemassa kaksi vaihtoehtoista ratkaisua.

50. Ensimmäinen vaihtoehto, joka myötäilee pääasian kantajan esittämää näkemystä, perustuu tasa-arvoisen kohtelun periaatteen tehokkuuden vaikutuksen varmistamisen välttämättömyyteen. Tämä näkemys voidaan esittää seuraavalla tavalla.

51. Yhteisöjen tuomioistuin totesi 15.6.1978 antamassaan asiassa Defrenne III [26] yleisesti, että "— — sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistaminen kuuluu perusoikeuksiin", [27] ja yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä on varmistaa tämän perusoikeuden kunnioittaminen.

25 — Ks. edellä alaviitteessä 24 mainitun ratkaisuehdotuksen 45 kohta.

26 — Asia 149/77, Defrenne v. Sabena, tuomio 15.6.1978 (Kok. 1978, s. 1365).

27 — Tuomion 27 kohta.

52. Täsmällisemmin ilmaistuna miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaate lakisääteisten sosiaaliturvajärjestelmien osalta, sellaisena kuin tämä periaate on ilmaistu direktiivissä 79/7/ETY, on nostettava yhteisön oikeuden tärkeimpien periaatteiden joukkoon, joille yhteisöjen tuomioistuin antaa aivan erityisen merkityksen. Tämän vuoksi yhteisöjen tuomioistuin on todennut esimerkiksi seuraavaa: "— — ottaen huomioon tasa-arvoisen kohtelun periaatteen perustavanlaatuisen merkityksen — — direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaista poikkeusta sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellosta on tulkittava suppeasti". [28]

53. Näin ollen naiselta ei voida evätä tätä periaatetta loukkaamatta sukupuolen perusteella suoritusta, johon hänen tilanteessaan olevalla miehellä olisi oikeus. Pääasian kantajalle myönnettiin oikeus ICA:han juuri tällä perusteella.

54. Sen lisäksi, että on myönnettävä oikeus etuuteen, sama periaate edellyttää kuitenkin, että etuus maksetaan samansuuruisena miehelle ja naiselle.

28 — Em. asia Thomas ym., tuomion 8 kohta; ks. myös em. asia Marshall I, tuomion 36 kohta ja asia 262/84, Beets-Proper, tuomio 26.2.1986 (Kok. 1986, s. 773, 38 kohta).

55. Tämän ensimmäisen näkemyksen mukaan Suttonin ICA:na saama etuus on kuitenkin reaaliarvoltaan pienempi kuin etuus, jonka hänen tilanteessaan oleva mies olisi saanut. Vaikka kantajalle takautuvasti maksetut summat ovatkin samansuuruisia kuin vuosittain maksettavat suoritukset, jos kantajan hakemus olisi alun perin hyväksytty, on kiistatonta, että vuonna 1994 maksettu summa ei ole todellisuudessa samanarvoinen kuin jos se olisi maksettu säännöllisesti vuodesta 1987 lähtien. Vuonna 1994 5 588,60 GBP:lla ei ollut samaa arvoa kuin vuosien 1987 ja 1994 välillä.

56. Kun etuus myönnetään takautuvasti, ainakin rahan arvon aleneminen on otettava huomioon, jotta tasa-arvoisen kohtelun periaatetta noudatettaisiin tehokkaasti.

57. Jotta tasa-arvoisen kohtelun periaatteen noudattamisen tehokkuus voitaisiin varmistaa, yhteisön oikeus edellyttäisi tämän päätelmän perusteella, että yksityisellä on oltava oikeus saada korkoa takautuvasti suoritetulle etuudelle, jos etuuden suorittamisen viivästyminen johtuu direktiivissä 79/7/ETY kielletystä syrjinnästä.

58. Tämän näkemyksen mukaan ei siis vahvistettaisi yhteisön oikeuden yleistä periaatetta, joka edellyttäisi systemaattisesti koron maksamista viivästyneille sosiaalietuuksille ja

joka olisi kansallisia oikeusjärjestyksiä sitova. Kyse olisi vain periaatteen soveltamisesta aina silloin kun etuuden suorittamisen viivästyminen perustuu tasa-arvoisen kohtelun periaatteen loukkaamiseen.

59. En kuitenkaan ole vakuuttunut tästä väitteestä.

60. Vaikka miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaate on kiistämättä yhteisön oikeussääntö, on pidettävä mielessä, että periaatteen soveltamista käytännössä ei ole yksilöity.

61. Tällaisia soveltamissääntöjä on turha etsiä direktiivistä 79/7/ETY. Kuten komissio on todennut suullisessa käsittelyssä, yhteisön lainsäätäjä ei ole vielä antanut yhdenmukaistamissääntöjä, joilla varmistettaisiin käytännössä periaatteen tehokas soveltaminen muun muassa koron suorittamisen osalta.

62. Lisäksi nyt käsiteltävässä asiassa pääasian kantajalle on myönnetty hänen hakemansa sosiaalietuus. Syrjivä tilanne on siis *jo* lopullisesti poistettu kansallisen oikeusjärjestyksen sääntöjen mukaisesti, ja voidaan katsoa, että kansallisessa oikeusjärjestyksessä on *tosiasiallisesti* varmistettu periaatteen tehokkuus. Koska yhteisön oikeudessa ei ole asiaa koskevia erityissääntöjä, ei voida ajatella, että Suttonilla olisi lisäksi oikeus saada korkoa etuudelle, vaan kunkin jäsenvaltion on harkittava tätä kysymystä kansallisten oikeussääntöjensä mukaisesti.

63. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö tukee tätä kantaa, joka vastaa myös Ruotsin ja Saksan hallitusten Yhdistyneen kuningaskunnan huomautusten tueksi esittämiä huomautuksia.

64. Yhteisöjen tuomioistuin on johtanut perustamissopimuksen 5 artiklassa lausutusta jäsenvaltioiden ja yhteisön toimielinten lojaalin yhteistyön periaatteesta, jolla "—— jäsenvaltiot velvoitetaan ryhtymään kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin yhteisön oikeuden soveltamisen ja tehokkuuden varmistamiseksi", [29] että koska yhdenmukaistamissäännöt puuttuvat, "—— yhteisön oikeuteen perustuvat [yksityisten oikeussubjektien] oikeudet on toteutettava kansallisissa tuomioistuimissa kansallisten oikeussääntöjen mukaisesti". [30]

29 — Asia C-2/88 Imm., Zwartveld ym., määräys 13.7.1990 (Kok. 1990, s. I-3365, 17 kohta).

30 — Asia 33/76, Rewe, tuomio 16.12.1976 (Kok. 1976, s. 1989, 5 kohdan viides alakohta). Ks. myös asia C-208/90, Emmott, tuomio 25.7.1991 (Kok. 1991, s. I-4269, 16 kohta).

65. Yhteisöjen tuomioistuin on yleisesti todennut myös seuraavaa: "Yhteisön institutionaalisen järjestelmän perustana olevien, yhteisön ja jäsenvaltioiden suhteita sääntelevien yleisten periaatteiden mukaan jäsenvaltioiden on perustamissopimuksen 5 artiklan nojalla varmistettava alueillaan yhteisön lainsäädännön täytäntöönpano —— Jos yhteisön oikeuteen, mukaan lukien sen yleiset periaatteet, ei sisälly tätä koskevia yhteisiä sääntöjä, kansalliset viranomaiset toimivat yhteisön lainsäädäntöä täytäntöönpannessaan kansallisen oikeuden menettelyllisten ja aineellisoikeudellisten sääntöjen mukaisesti, kunhan —— kyseiset säännöt ovat sopusoinnussa yhteisön oikeuden yhdenmukaisen soveltamisen tarpeen kanssa ——". [31]

66. Tämän yleisen velvoitteen osalta valtiolla on perustamissopimuksen 189 artiklan kolmannen kohdan nojalla vapaus valita keinot direktiivien täytäntöönpanon varmistamiseksi. [32]

67. Yhteisöjen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltioiden on vastattava niiden yhteisön periaatteiden tehokkuudesta, joita koskevia yhdenmukaistamissääntöjä ei ole annettu, *institutionaalisen autonomian periaatetta* noudattaen. Periaatteen mukaan kansalliset toimielimet päättävät tarvittavista toimenpiteistä yhteisön oikeussääntöjen soveltamiseksi valtiollisissa järjestelmissä niihin sisältyvien menettelytapojen ja toimivaltasääntöjen mukaisesti.

68. Oikeudenkäynnin aikana esitetty esimerkki Saksassa ja Ruotsissa sovellettavista säännöksistä, jotka koskevat takautuvasti suoritetuille sosiaalietuuksille maksettavaa korkoa, kuvaa niiden lähestymistapojen erilaisuutta, jotka voidaan omaksua kansallisella tasolla direktiivin 79/7/ETY mukaisen tasaarvoisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanemiseksi. Niinpä Ruotsissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa takautuvasti maksetuille summille ei makseta korkoa. Saksan liittotasavallassa on puolestaan luotu toisenlainen järjestelmä, jonka mukaan kiinteää 4 prosentin korkoa voidaan maksaa 30 päivän jaksoilta etuuden suorittamisvelvollisuuden syntymispäivän ja maksupäivän väliseltä ajalta.

69. Jäsenvaltioille jätetty harkintavalta ei kuitenkaan voi olla rajatonta, koska muuten yhteisön oikeus ei voisi toimia tehokkaasti.

70. Yhteisöjen tuomioistuin on korostanut erityisesti nyt käsiteltävän direktiivin 79/7/ETY osalta seuraavaa: "Vaikka [perustamissopimuksen 189 artiklan kolmannessa kohdassa] jätetään jäsenvaltioille vapaus valita muoto ja keinot direktiivin täytäntöönpanon varmistamiseksi, tällä vapaudella ei lievennetä kunkin direktiivin soveltamisalaan kuuluvan jäsenvaltion velvollisuutta ryhtyä kansallisessa oikeusjärjestyksessään

31 — Yhdistetyt asiat 205/82—215/82, Deutsche Milchkontor ym., tuomio 21.9.1983 (Kok. 1983, s. 2633, 17 kohta).

32 — Ks. esim. em. yhdistetyt asiat Von Colson ja Kamann, tuomion 15 kohta ja asia Marshall II, tuomion 17 kohta.

kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin direktiivin täyden vaikutuksen varmistamiseksi direktiivin tavoitteen mukaisesti." [33]

71. Kansallisia säännöksiä ei tietenkään voida soveltaa siten, että yhteisön oikeuteen perustuvaa oikeutta ei voitaisi lainkaan käyttää. Tästä syystä yhteisöjen tuomioistuin on todennut esimerkiksi seuraavaa: "— — siihen saakka, kun direktiivi (79/7/ETY) on pantu asianmukaisesti täytäntöön, täytäntöönpanon laiminlyönyt jäsenvaltio ei voi vedota siihen, että yksityinen oikeussubjekti on nostanut liian myöhään kanteen saadakseen oikeussuojaa direktiivin säännösten perusteella, ja kansallisessa oikeudessa kanteen nostamiselle säädetty määräaika voi alkaa kulua vasta tästä hetkestä". [34] Yhteisöjen tuomioistuin on myös todennut, että "jäsenvaltio ei voi pitää voimassa [kansallista] oikeussääntöä, [jonka mukaan naisilla ei ole oikeutta vaatia sellaista etuutta, jota maksetaan samassa tilanteessa oleville miehille ja] jonka perusteella — — naisia syrjitään miehiin nähden direktiivin 79/7/ETY 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla". [35]

72. Yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut seuraavat kaksi vähimmäisedellytystä, jotka kunkin jäsenvaltion oikeusjärjestyksen on täytettävä, kun asiaa koskevan yhteisön lainsäädännön puuttuessa pannaan täytäntöön sellaiset menettelysäännöt, joilla pyritään suojelemaan yhteisön oikeuteen perustuvia yksityisten oikeussubjektien oikeuksia: "— — nämä menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin vastaavat jäsenvaltion sisäisen oikeuden oikeussuojakeinot, eikä niillä saa tehdä yhteisön oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien toteuttamista käytännössä mahdottomaksi". [36]

73. Nämä edellytykset näyttävät täyttyvän nyt käsiteltävässä tapauksessa.

74. Ensimmäisen vaatimuksen osalta on todettava, ettei Ison-Britannian oikeudessa tehdä mitään eroa sen välillä, perustuuko yksityisen oikeussubjektin oikeus sosiaalietuuteen kansallisiin vai yhteisön oikeuden säännöksiin. Oikeudenkäynnin aikana esitetyn perusteella sosiaalietuuksiin ei Yhdistyneessä kuningaskunnassa koskaan sisälly korkoa. Olipa sosiaalietuuden hakijan tilanne millainen hyvänsä, kansallisella tasolla ei sovelleta inflaatiotarkistuksia. Mies, jonka sosiaalietuudet suoritetaan viivästyneenä, kuten Suttonin tilanteessa kansallisten oikeussääntöjen rikkomisen tai virheellisen soveltamisen vuoksi, ei voi sen paremmin kuin pääasian kantajakaan vedota viivästykseen vaatiakseen korkoa, jossa otettaisiin huomioon ajan myötä tapahtuneet myönnetyn summan arvon muutokset.

33 — Em. asia Emmott, tuomion 18 kohta; ks. myös em. asia Von Colson ja Kamann, tuomion 15 kohta.

34 — Em. asia Emmott, tuomion 23 kohta.

35 — Asia C-338/91, Steenhorst-Neerings, tuomio 27.10.1993 (Kok. 1993, s. I-5475, 33 kohta).

36 — Em. asia Emmott, tuomion 16 kohta. Ks. myös em. asia Rewe, tuomion 5 kohdan kolmas ja kuudes alakohta; asia 199/82, San Giorgio, tuomio 9.11.1983 (Kok. 1983, s. 3595, 12 kohta); em. asia Steenhorst-Neerings, tuomion 15 kohta ja asia C-410/92, Johnson II, tuomio 6.12.1994 (Kok. 1994, s. I-5483, 21 kohta).

75. Toisen vaatimuksen osalta Suttonin kanteessa pyritään osoittamaan, ettei käytössä oleva kansallinen järjestelmä tee yhteisön oikeusjärjestykseen perustuvien oikeuksien toteuttamista käytännössä mahdottomaksi. Vaikka Suttonia aluksi syrjittiin direktiivin 79/7/ETY mukaisesti häneen sovellettavan tasa-arvoisen kohtelun periaatteen vastaisesti, kun häneltä alun perin evättiin ICA, tilanne korjautui, koska Suttonille myönnettiin oikeus tähän etuuteen kansallisten sääntöjen mukaisesti.

76. Mainittakoon vielä Ruotsin hallituksen asiamiehen istunnossa esittämä huomautus. Jos tässä esitettyä kantaa ei hyväksytä eli katsotaan yhteisön oikeudessa edellytettävän, että pääasian kantajan tilanteen kaltaisissa tapauksissa takautuvasti suoritetuille sosiaalietuuksille on maksettava korkoa, saatettaisiin joutua "käänteiseksi" luonnehdittavaan syrjintätilanteeseen. Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Ruotsissa tai uusissa jäsenvaltioissa, joiden oikeussääntöjen mukaan korkoa ei makseta, sovellettaisiin kahta rinnakkaista järjestelmää. Yksityinen oikeussubjekti, jonka oikeus etuuteen perustuisi yhteisön oikeuteen, voisi saada korkoa suoritetuille määrille, jos oikeus myönnettäisiin viivästyneenä. Sen sijaan henkilöltä, jonka oikeus ei perustu yhteisön oikeussääntöihin, vaan kansalliseen oikeusjärjestykseen, evättäisiin oikeus saada korkoa suoritetuille määrille, koska tällaisesta oikeudesta ei ole säädetty.

77. Näiden johtopäätösten vuoksi kansallisen tuomioistuimen kolmeen muuhun kysymykseen vastaaminen ei ole tarpeen, sillä niiden tutkiminen edellyttäisi myöntävää vastausta ensimmäiseen kysymykseen. Päivä, josta lähtien kansallisessa oikeusjärjestyksessä mahdollisesti säädettyä korkoa on maksettava, sovellettava korkoprosentti ja koronlaskuperusteet on määriteltävä kansallisten säännösten mukaisesti.

Ratkaisuehdotus

78. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa kansallisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin seuraavasti:

Kun hakijalla on oikeus kansalliseen sosiaalietuuteen sen vuoksi, että hän kuuluu miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY soveltamisalaan, hänellä ei ole yhteisön oikeuden perusteella nyt käsiteltävän kaltaisessa tapauksessa oikeutta vaatia korkoa myönnetylle etuudelle.